

Становище

от доц. д-р Цонко Паунов Паунов, дм, ръководител УС Епидемиология в Катедра хигиена и епидемиология МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна, специалист по Епидемиология, живуща в гр. Варна тел.: 0887056626,

Относно процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“ в област на више образование 7. Здравеопазване и спорт, Професионално направление 7.1. Медицина, по докторска програма “Епидемиология”.

Автор на дисертационния труд: д-р Миглена Асенова Коларова-Димитрова
Тема: „Състояние и перспективи на епидемиологичния надзор и контрол на HIV/СПИН във Варненска област“

Научен ръководител:
Доц. д-р Цонко Паунов Паунов, дм

Биографични данни за дисертанта

Миглена Асенова Коларова-Димитрова е родена през 1972 г. Завършва Медицински Университет, Варна и се дипломира като *магистър по медицина* през 1996 г. Има два успешно положени изпита за специалност - по Вътрешни болести (2003г.) и по Епидемиология на инфекциозните болести (2013г.). Докторантката има натрупан значителен професионален опит, както в клиничен аспект (работи като терапевт от 1996-2009 г.), така и като епидемиолог в ПЕК на РЗИ, Варна в периода 2009-2015 г. Избраната тема на дисертационния ѝ труд е тясно свързана със заеманите от д-р Коларова позиции в РЗИ: ръководител звено "Сексуално- преносими инфекции", консултант в КАБКИС, координатор на програма "Превенция и контрол на HIV/СПИН, туберкулоза и СПИ" в периода 2009-2015 г. за гр. Варна, Натрупала е голям практически и организационен опит в сферата на превенцията, надзора и контрола на HIV/СПИН в региона.

Д-р М. Коларова е назначена като асистент по Епидемиология в Катедра „Хигиена и епидемиология“ при Медицински Университет, Варна през 09.2015 г., след успешно проведен конкурс. Участва в провеждане на практически занятия на студенти от специалностите: медицина, дентална медицина, медицинска сестра, ОКОЗ, УЗГ и здравен мениджмънт.

Зачислена е като докторант на самостоятелна подготовка към Катедра „Хигиена и епидемиология“ при Медицински Университет, Варна през 2018 г. (Заповед №Р-109-35/17.01.2018 г.) с тема на дисертационния труд „Състояние и перспективи на епидемиологичния надзор и контрол на HIV/СПИН във Варненска област“. Отчислена с право на защита, съгласно решение на Факултетния съвет на Факултет „Обществено здравеопазване“ (протокол №139/21.5.2019) и утвърдено със Заповед Р-109-180/28.05.2019 г. на Ректора на МУ Варна. За периода на обучение в докторантското училище покрива необходимия брой кредита от програмата и е преминала 7 модула.

Докторантката владее английски и руски език и ги прилага в научно-изследователска дейност. Има отлична теоретична и практическа подготовка по епидемиология и участва в Университетското и СДО обучение на студенти и лекари. Преподавателската и дейност включва в голяма степен англоезиковото обучение. Показва добра компютърна грамотност. Научните интереси на д-р Коларова , включват Епидемиология на полово-преносими инфекции и HIV/СПИН; покривни инфекции и

неинфекциозни заболявания.

Членува в Български лекарски съюз, Българско научно дружество по епидемиология на инфекциозните и неинфекциозните болести (БНДЕИНБ), Българско научно дружество по общественото здраве (БНДОЗ).

Дисертационният труд съдържа 220 стандартни страници и е онагледен с 7 таблици и 69 фигури. Приложения - 10. Литературната справка включва 387 литературни източника, от които 89 на кирилица и 298 на латиница.

Спазена е структурата, която е изградена от следните елементи: 3 стр. въведение, литературен обзор 41 стр., цел и задачи 2 стр., материали и методи 11 стр., резултати и обсъждане 90 стр., изводи 3 стр. и приноси 2 стр.

Трудът се явява завършек на проспективни и ретроспективни научни търсения на д-р М.Коларова подкрепени от няколкогодишна теоретична и практическа подготовка по отношение на огромен социално-значим проблем в нашето общество, а именно състояние и перспективи на епидемиологичния надзор и контрол на HIV/СПИН. Темата е с повече от 40 годишна история и много динамика в познанието и практиката. **Актуалността** се налага от факта, че все още HIV-инфекцията не е напълно контролирана. Инфекцията доведе до сериозни последици и фатален край за милиони хора по света. Страните с недостатъчни ресурси разчитат изключително на прилагането на дългосрочни, комбинирани програми за превенция в глобален мащаб, които имат ключово значение за ограничаване на разпространението и забавяне на темпа на нарастване на новорегистрираните случаи. При разработването на тези програми от изключително значение е преценката за специфичните особености на епидемичния процес при HIV/СПИН на регионално ниво, което задълбочава актуалността на проблема и подпомага в търсенето на адекватни научни, социални, политически и финансови решения.

Детайлното **познаване на проблема** от докторанта е факт. То е плод не само на прякото участие на д-р М.Коларова като координатор на Програма "Превенция и контрол на HIV/СПИН, туберкулоза и СПИ" за гр. Варна и като консултант в КАБКИС. Изтъкването на неговата медицинска, социална, етична и финансова значимост е постигнато с обширна литературна справка и обзор. в повишен риск от инфектиране. Осъществен е и пряк контакт със серопозитивни лица от различни рискови групи и слоеве от населението, засвидетелствали доверие на докторанта.

Въведението е кратко и насочващо, а **литературния обзор** заема около 1/4 от обема на дисертацията. Направен въз основа на 387 източници, от които 80% са от последните 10 години. Обзорът дава съвременна информация по темата. Дисертантът е добре осведомен и умее да борава с литературни данни. Поднася пълен преглед и анализ на историята, епидемичния процес, диагностика, лечение, стигма и дискриминация свързани с HIV/СПИН като умело е представил и сравнил данните за Света, резултатите в Р.България и Варненски регион. Краткият анализ на литературния обзор спомага за центриране на собствените проучвания върху най-съвременните и значими проблеми. Така обзорната информация помага за извеждане на целта и задачите на дисертационния труд.

Целта е формулирана ясно и точно като визира проследяване и анализ на епидемичната ситуация с тенденциите в развитието на епидемичния процес на HIV/СПИН инфекцията, да се оцени ефективността на епидемиологичния надзор и контрол във Варненска област, като се посочат проблемите и възможностите за преодоляването им чрез разработването на подходящ епидемиологичен модел за адекватен и ефективен надзор и контрол на HIV/СПИН. **Задачите** са амбициозни 5 на брой и обхващат проучване на особености на системата за епидемиологичен надзор и

контрол на HIV/ СПИН инфекцията във Варненска област за периода 2003- 2018г., знанията на медицинските специалисти по отношение на превенция и контрола на HIV, стигмата и дискриминацията към хората, живеещи с HIV, необхванати групи в риск. Разработване на епидемиологичен модел и стратегия за подобряване на превенцията на HIV/СПИН сред групи в риск и студенти по медицина

Използваните методи за проведените проучвания оценявам високо, защото е използван пълен набор, с който се изследват многостранността на проблема: психосоциални, демографски и миграционни процеси, протичащи в обществото и имащи отношение към епидемичния процес HIV/СПИН. Обхванати са разнородни, но точно подбрани групи респонденти за част от задачите, съответно медицински лица 130 представители от доболничната и болничната помощ, 100 HIV- серопозитивни лица, 100 лица с морски професии и 200 студенти българоезично и англоезично обучение от специалностите „Медицина“, „Дентална медицина“ и „Медицинска сестра“, обучавани в МУ, Варна. За анкетните проучвания е разработен собствен инструментариум в приложенията. Методите гарантират научността на дисертационния труд: Основни методи на проучване - **Документален метод** за анализ на съдържанието на научните трудове, **Анкетен метод**, **Епидемиологичен метод**, **Теоретичен метод**, **Исторически метод**, **Епидемиологично-диагностичен метод** включващ система от методи за разпознаване конкретните изяви на епидемичния процес, причините и условията за неговото развитие и за оценка на епидемиологичната ситуация. Набор от **статистически методи** - вариационен анализ на количествени променливи, регресионен анализ, честотен анализ на качествени променливи, параметричен и непараметричен анализи за проверка на статистически хипотези, дисперсионен анализ, мултирегресионен стъпков анализ - гарантира високата достоверност на проведените изследвания и направените изводи. Таблиците и графиките са изработени прецизно, с голям демонстративен ефект.

Частта **„Резултати и обсъждане“** е в обем 90 страници и отговаря на поставените задачи. Изследвана е динамиката на епидемичния процес на HIV/СПИН инфекцията във Варненска област и системата за надзор. Използвайки официални данни на Националната програма за превенция и контрол на HIV и СПИН е направен и анализ на епидемичната ситуация, касаеща HIV/СПИН проблема и динамиката на епидемичния процес в Р.България. Въпреки че регистрираната заболяемостта от HIV/СПИН е под средното ниво спрямо страните от Европейския съюз, дисертантът посочва в своя анализ двукратно увеличаване на новите случаи за периода 2008-2018г., а именно от 123 през 2008 до 269 случая през 2018г. Увеличен е броят на HIV - положителните лица в сектора на Мъже правещи Секс с Мъже, а тенденцията се снижава при Инжекционно употребяващите наркотици. Д-р Коларова изтъква характеристиките на гр.Варна със специфичното си положение, голям културен, туристически и търговски център, създаващи възможности за разпространението и внасянето на различни заболявания, между които е и HIV/СПИН, но посочва градът и като успешен модел в областта на превенцията на HIV/СПИН с отлично сътрудничество между заинтересованите институции и с добър стратегически подход към проблема. Докторантът също е представил и анализирал деветте компонента реализирани като дейност от системата за епидемиологичен надзор във Варна, които са насочени към различни таргетни групи в риск.

Особено ценни са резултатите от анкетата проведена с 230 лица с различна професионална медицинска ангажираност, които са дали оценка на риска от заразяване с преносими по кръвен път патогени, вкл. HIV инфекцията. Проучени са медицинските практики свързани с експозиция на кръв и биологични течности, носещи риск от заразяване с HIV и други инфекции предавани по кръвен път; вида и честотата на

инцидентите свързани с рисковата експозиция и знанията на медицинските специалисти за вземането на адекватни решения в случай на инцидент. Оказва се, че на кръвна експозиция са били изложени 37,80% (87), а най-засегната е групата на медицинските сестри (51,70%), следвани от лаборантите (50,0%) и лекарите (46,80%). Най-често инцидентите са се случили по време на дневната смяна в делничен ден до 27,40%. Интересна е съпоставката за експозиция между медицински специалисти и студенти от различни специалности. Практикуващите специалисти два пъти по-често са изложени на риск в сравнение със студентите. Информираността за последващите процедури и при двете групи е недостатъчна, особено при студентите, където половината не знаят към кого да се обърнат.

Важни са данните от проучването за дискриминацията и стигмата на HIV-позитивните. Това се оформя като голям клинично-епидемиологичен и психологичен проблем. Като дискриминирани на работното място, различни институции, социални служби или в лечебно заведение са се определили само 10% от респондентите, но от друга страна само 36% са съобщили статуса си на своя личен лекар. Фактът недвусмислено показва наличие на страх от стигма и дискриминация. HIV-позитивните са притеснени от блокиране на достъпа до услуги за тестване и навременно лечение. Анкетите сред лица с морски професии и чуждестранни студенти също посочват конкретни пропуски в познанието и превенцията на инфекцията. Основателни са аргументите посочени от докторантката за необходимост от допълнителни образователни програми сред тези групи. Чуждестранните студенти посочват в своите анкети, че на са добре запознати с контрола и превенцията на СПИН в България и голяма част от тях изразяват готовност за допълнително обучение.

На база на собствените проучвания докторантката представя своя „**Стратегия за ефективна превенция на HIV/СПИН**“, която включва поведенчески, медицински и структурни интервенции. Разработила е Модел за епидемиологично образование по проблемите на HIV/СПИН с включени 6 модула. Насочен е към морските професии, чуждестранни студенти и медицински специалисти с елемент на апробация. Включената **Комплексната програма за Превенция** има следните цели: Да предостави информация, знания и умения, за разбирането и използването на методите за превенция на HIV в ежедневието; Повишаване на осведомеността за HIV/СПИН; Насърчаване на промените в нагласите и поведението, за преодоляване на стигмата и дискриминацията, за приемането на ХЖСХ; Намаляване на страха от СПИН. Насърчаване към по-голяма откритост за обсъждане на болестта.

Направени са 15 извода, които точно обобщават резултатите от собствените проучвания.

Приемам изцяло предложените общо 10 приноса.

С оригинален характер

1. Извършена е комплексна епидемиологична диагностика на епидемичната ситуация с тенденциите в развитието на епидемичния процес на HIV/СПИН във ВО.
2. Извършено е активно епидемиологично проучване с оценка на системата за епидемиологичен надзор и контрол във ВО за периода 2003-2018г. и са предложени система от мероприятия за нейното подобряване.
3. Доказана е ползата и надежността на целевите анонимни доброволни анкетни проучвания на групи в риск - медицински персонал, студенти по медицина и мигриращо население - чуждестранни студенти, моряци, необхванати от досега действащите "Национални програми за превенция и контрол на HIV и сексуално предавани инфекции в Република България".
4. За първи път е проведено анонимно анкетно проучване на опита на хора живеещи с HIV за достъпа им до здравни услуги с цел премахването на някои от многобройните

бариири (стигмата и дискриминацията), пред които са изправени HIV-серопозитивните лица.

5. Разработен и апробиран в Технологичния комплекс при МУ-Варна епидемиологичен образователен модел във ВО - "Епидемиологично образование по проблемите на HIV/СПИН", за подобряване системата за епидемиологичен надзор и контрол във Варненска област.

Обогатяващи съществуващите научни знания

1. Извършено е проучване и оценка на причините за професионалния риск, знанията и поведението на медицински персонал и студенти по медицина и е предложена епидемиологично превантивна образователна система.

2. Проучени са епидемиологично рисковите действия при лица от възможни групи в риск (чуждестранни студенти, морски лица) с което е допълнен алгоритъма и е надградена системата за епидемиологичен надзор за град Варна.

3. Изготвени са обучителни стратегии за превенция и управление на риска при групи в риск - студенти от специалностите "Медицина", "Дентална медицина", "Медицинска сестра", "Акушерка", българо и англоезично обучение.

С научно - приложен характер

1. За пръв път в България е разработена и предложена информационна брошура за чуждоезични студенти и лица упражняващи морска професия за превенцията на HIV/СПИН в гр. Варна, подготвени за включване в Серия образователни практики /Приложение № 10/

2. Предлагаме и разработване на модул за публично – частно партньорство на МУ-Варна, Катедра Хигиена и Епидемиология; УС Епидемиология с ръководството на Медицински центрове имащи право да поставят медицински заключения за здравословна годност на лица, упражняващи морска професия, за обучение на морски лица чрез актуална информация, нагледни материали, с възможност за беседи и консултации по конкретни медицински казуси.

Нямам съществени препоръки и критични бележки към докторанта

Заклучение: Дисертационният труд е завършен, дело е на самия автор и е добър образец за насочване на здравеопазването към по-ефективни стратегии при борбата с HIV/СПИН пандемията. Искам специално да изтъкна, че проучване с подобен характер е много необходимо, защото освен нуждата от актуализиране на нормативната база свързана с проблема, нуждата от допълнително обучение и програми за специалистите, обществото не е готово да приеме реалността и в страховете си отхвърля „различните“, което се изявява като дискриминация и стигма към HIV-позитивните. Изключително положително е че д-р Коларова извършва многостранно проучване, което разглежда проблемът от много перспективи. Проблем не само медицински, но и психологичен, социален, образователен, медиен. Докторантът не би успял да се справи така добре със задачите, ако практически не бе участвал в организацията на кампаниите и разработване на програмите, работейки в структурите на РЗИ Варна.

Оценявам високо, че д-р М.Коларова участва в научни форум и публикува в специализирани списания по темата (*сп.Варненски медицински форум - индексирано в Google Scholar и Index Copernicus, „Известия на Съюза на учените-Варна“; доклади на регионален форум „Седма научна сесия за преподаватели и студенти в Медицински колеж-Варна“*) и така прави изследванията си достойни на съответните специалисти. Дисертационният труд има научна и практическа стойност. Убедено считам, че

работата има всички качества на дисертация за научната и образователна степен "Доктор по медицина". Давам положителна оценка и си позволявам да препоръчам на почитаемите членове на комисията да гласуват положително за труда.

20.06.2019г.

Изготвил становището:

Варна

доц. д-р Цонко Паунов, дм

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Цонко Паунов', written in a cursive style.